

18.6.2018

Selvitys Eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Hyväksyessään oppilas- ja opiskelijahuoltolain eduskunta edellytti vastauksessaan (EV 218/2013 vp) kyseisen lain toimeenpanon arviointia. Eduskunta antoi opetus- ja kulttuuriministeriölle seurantatehtävän uudistuksen vaikutuksista opiskeluhuollon vaikuttavuuteen, tehostumiseen, palvelujen saatavuuteen ja henkilöstön riittävyyteen eri puolilla maata.

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitys lain toimeenpanosta pohjautuu ensinnäkin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi 2018) arviointiin osallistuneiden opiskeluhuollon ohjausryhmien näkemyksiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointitehtävän Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle (Karvi) marraskuussa 2015. Karvin tekemän arvioinnin aikaan keväällä 2017 oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli ollut voimassa noin 2,5 vuotta. Toiseksi selvitys pohjautuu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Kouluterveyskyselyjen sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Opetushallituksen TEA-viisarin tuloksiin. Vuoden 2017 kyselyjä analysoitiin helmikuussa 2018.

Selvityksen päähuomiot on koottu sivulle 2. Liitteinä myös tiivistelmät Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arvioinneista.

PÄÄHUOMIOT TIIVISTETTYNÄ:

Selvitys osoittaa 1.8.2014 voimaan tulleella oppilas- ja opiskelijahuoltolailla olleen kokonaisuutena myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin kaikilla kouluasteilla. Selvityksen mukaan lain mukaiset toimintatavat eivät kuitenkaan ole vielä juurtuneet koulu- ja oppilaitosyhteisöissä kattavasti. Haasteena on opetushenkilöstön opiskeluhuollollisen tietämyksen puute sekä kaikkia opiskeluhuollon toimijoita koskeva lain soveltamisohjeiden huono tuntemus, minkä ovat osoittaneet osana lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa (LAPE) toteutetut alueelliset koulutuskierrokset aluehallintoviranomaisten, Opetushallituksen ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) kesken. Lisäksi opiskeluhuoltopalveluiden tiedottamisessa opiskelijoille on parannettavaa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiset toimintatavat eivät ole vielä juurtuneet. Toimintakulttuuri onkin kokonaisuus, joka rakentuu työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta sekä johtamisesta, työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Toimintakulttuuriin liittyy myös yhteisön osaaminen, kehittäminen, vuorovaikutus, ilmapiiri ja arkikäytännöt. Toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa.

Edellisen lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö nostaa esiin seuraavaa:

- Oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämä toimintakulttuurin muutos opiskeluhuollossa on käynnistynyt, mutta pysyvä ja kattava muutos saavutetaan vasta pidemmän ajan kuluessa. Esimerkiksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tekemän arvioinnin aikaan keväällä 2017 oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli ollut voimassa vain noin 2,5 vuotta.
- Opiskeluhuoltoryhmien organisoinnissa on eroja ja oppilaiden ja opiskelijoiden edustus on harvinaista
- Opiskeluhuoltoryhmät kokoontuvat vaihtelevalla tiheydellä ja osa niin harvoin, että ryhmälle säädettyjen tehtävien hoitaminen voi käytännössä olla haasteellista
- Opiskeluhuoltopalvelut ovat tehostuneet opiskeluhuollon ohjausryhmien näkemänä
- Oppilaat ja opiskelijat eivät tiedä riittävästi palveluista, tiedottamisessa parannettavaa
- Opiskeluhuoltopalvelut saadaan pääsääntöisesti määrääjassa
- Opiskeluhuollon palveluista saatava tuki koetaan osin riittämättömäksi.
- Koulupsykologeja on palkattu lain myötä lisää - silti alueellisesti on vajetta
- Psykologi- ja kuraattoripalvelut on järjestetty hallintokunnittain kirjavasti - kaikissa kouluissa niitä ei ole
- Yhteisölliseen opiskeluhuoltoon käytetty aika on hieman lisääntynyt, edellyttää vahvistamista
- Opiskeluhuollon rekistereiden yhtenevyydessä ja käytänteissä kehittämistä
- Painopisteen siirtoa korjaavista toimenpiteistä ennaltaehkäisevään toimintaan jatkettava

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon tueksi tarvitaan

- Kansallista ohjausta ja jatkuvaa koulutusta oikeisiin työtapoihin
- Seurantaa ja valvontaa
- Yhteisölliseen työhön lasten, nuorten ja vanhempien aitoa osallisuutta
- Yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon hyvää vuorovaikutusta ja oppilaiden ja opiskelijoiden oikeuksien tuntemista ja toteuttamista

- Keinoja vaikuttaa kouluyhteisön ilmapiiriin siten, että lapset ja nuoret uskaltavat ja haluavat kertoa huolistaan ja murheistaan jo silloin, kun ne ovat vielä pieniä

1. Oppilas- ja opiskelijahuoltolailla on ollut vaikutuksia kaikilla kouluasteilla

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Laissa säädetään esi- ja perusopetuksessa olevan oppilaan sekä lukiossa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa olevan opiskelijan oikeudesta opiskeluhuoltoon. Laissa säädetään myös opiskeluhuollon järjestämisestä. Lain tarkoituksena on

- 1) oppilaiden ja opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, opiskelukyvyn ja osallisuuden edistäminen
- 2) ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy
- 3) varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville
- 4) koulu- ja opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvoinnin, terveellisuuden, turvallisuuden ja esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen
- 5) oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja laadun turvaaminen sekä
- 6) opiskeluhuollon toteuttamisen ja johtamisen vahvistaminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; HE 67/2013).

Vaikuttavuuden arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa palveluiden toimivuudesta ja siten parantaa palveluiden laatua ja tuloksellisuutta. Tässä selvityksessä vaikuttavuutta arvioidaan erityisesti tehostumisen, palvelujen saatavuuden ja henkilöstön alueellisen riittävyyden näkökulmista.

Opiskeluhuoltoryhmien organisoimisessa on eroja

14 §: Koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Opiskeluhuollon ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen taikka sille asetetut tehtävät voi hoitaa muu tehtävään soveltuva ryhmä.

Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä. Oppilaitoskohtaista opiskeluhuoltoryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja.

Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän sijasta edellä kuvattuja tehtäviä voi hoitaa opetuksen järjestäjän nimeämä muu tehtävään soveltuva monialainen koulukohtainen ryhmä. Opiskeluhuollon ohjausryhmiin kuuluu useimmiten opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, eri kouluasteiden edustajat, psykologi, kuraattori ja terveydenhoitaja. Lääkärin, vastaavan kuraattorin, ammatillisen koulutuksen edustajan ja eri yhteistyötahojen osuudet ohjausryhmissä jäivät vähäisiksi. Ohjausryhmien kokoonpanoissa oli vaihtelua (Karvi 2018).

THL:n (2017) mukaan perusopetuksen kouluista 70 prosenttia ilmoitti, että opetuksen järjestäjällä oli oma monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Useamman opetuksen järjestäjän yhteinen ohjausryhmä oli 11 prosentilla ja muu tehtävään soveltuva ryhmä neljällä prosentilla. Neljä prosenttia ilmoitti, että ohjausryhmää ei ollut asetettu, ja joka kymmenennellä koululla (11 %) ei ollut tietoa ohjausryhmän toiminnan

järjestämisestä. (Wiss K., Halme N., Hietanen-Peltola M., Ståhl T.: Perusopetuksen opiskeluhoollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä).

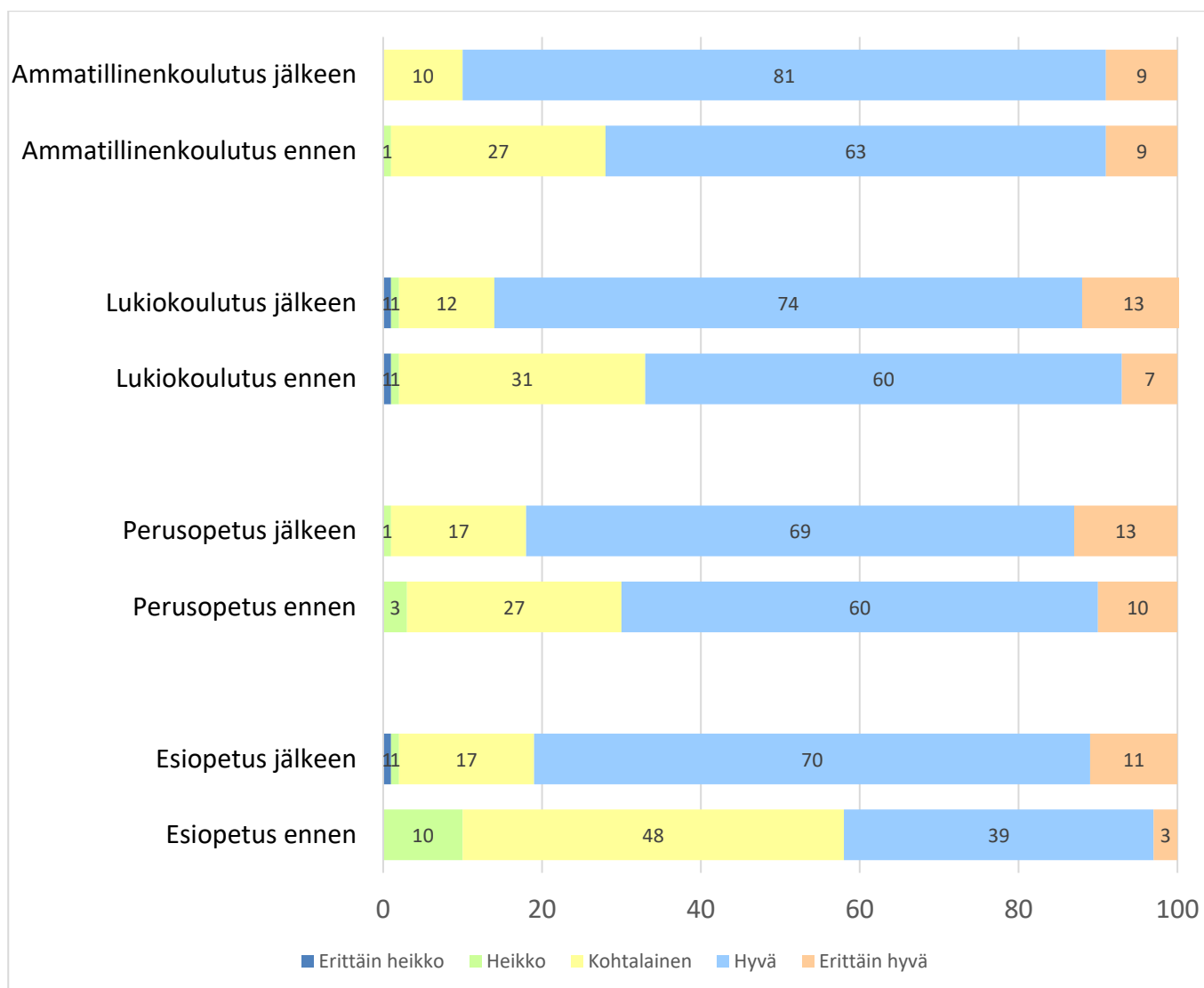
Koulun monialainen opiskeluhoolloryhmä kokoontui lähes joka toisessa koulussa (47 %) kerran kuussa tai useammin ja joka neljännessä (26 %) koulussa vain kerran lukukaudessa. Yleisimmin koulujen monialaisissa opiskeluhoolloryhmissä käsiteltiin mm. toimenpiteitä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi (92 %), yksilökohtaisen opiskeluhoollon toimintaperiaatteita (89 %) ja käytiin läpi luokkien ilmapiiriä mm. työskentelyrauhaa, kaverisuhteita, kiusaamista ja sisäistä vuorovaikutusta (81 %) (kuvio). Joka toisen koulun (50–52 %) monialaisessa opiskeluhoolloryhmässä arvioitiin yksittäisen oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tai opiskeluhoollon tuen tarvetta ja järjestämistä. Yksittäisen opiskelijan pedagogisia ja opiskeluhoollollisia asioita käsitellään edelleen yleisesti koulun opiskeluhoolloryhmässä, vaikka lainsäädäntö kieltää tämän (Wiss K., Halme N., Hietanen-Peltola M., Ståhl T.: Perusopetuksen opiskeluhoollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä).

Myös Karvin (2018) selvityksen mukaan opiskeluhoollon ohjasryhmän lukuvuosittaisten kokoontumiskertojen määrä vaihteli paljon (0–35). Tavanomaisimmin (36,0 %) kokoontumiskertoja oli lukuvuodessa kaksi. Esiopetuksen yksilökohtaiset oppilashuolloryhmät kokoontuivat tavanomaisemmin (47,7 % vastauksista) kaksi kertaa lukuvuoden aikana, mutta kokoontumiskertojen määrässä oli paljon vaihtelua (0–38). Noin 15 prosenttia ryhmistä ilmoitti vuosittaisiksi kokoontumiskerroiksi neljä, ja kymmenellä prosentilla kokoontumiskertoja oli vuosittain keskimäärin kolme. Perusopetuksen koulukohtaisen oppilashuolloryhmien lukuvuosittaisten kokoontumiskertojen määrä vaihteli paljon (1–60). Tavanomaisimmin (16,6 %, n = 75) ryhmä kokoontui kahdesti lukuvuoden aikana. Reilu 13 prosenttia ryhmistä ilmoitti kokoontuvansa neljästi lukuvuoden aikana. Kymmenen kokoontumiskerran ryhmiä oli noin kahdeksan prosenttia vastaajista. Viikoittain tai useammin kokoontuvia ryhmiä oli 14 koulussa. Kun tarkasteltiin kokoontumiskertojen keskiarvoja taustamuuttujittain, havaittiin oppilashuolloryhmien kokoontuvan suurissa kouluissa (ka 16,4) useammin kuin keskisuurissa (ka 12,0) ja pienissä (ka 5,3) kouluissa. Kokoontumistiheys oli suurempi yläkouluissa (ka 13,4) ja yhtenäiskouluissa (ka 11,6) alakouluihin (ka 7,0) verrattuna. Lukioden opiskeluhoolloryhmien lukuvuosittaisten kokoontumiskertojen määrä vaihteli yhdestä neljäänkymmeneen. Tavanomaisimmin ryhmä kokoontui neljästi (15,8 %, n = 34) lukuvuoden aikana. Yleisimpiä lukuvuosittaisia kokoontumiskertamääriä olivat myös viisi (14,9 %, n = 32), kaksi (13,5 %, n = 29), kuusi (12,1 %, n = 26), kolme (11,2 %, n = 24) ja kymmenen (10,2 %, n = 22).

Opiskeluhoollopalvelut tehostuneet opiskeluhoollon ohjasryhmien näkemänä

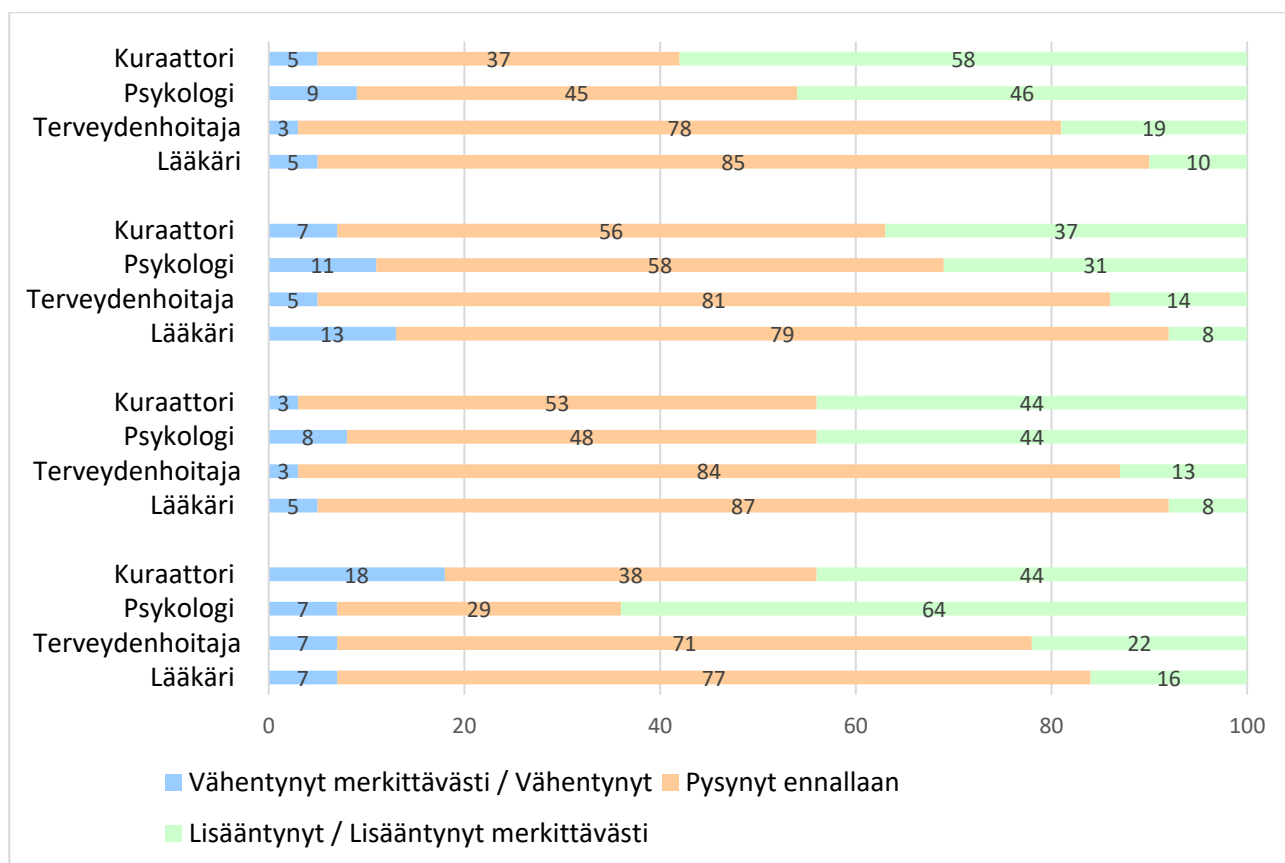
2 §: Lain tarkoituksena on 1) edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä; 2) edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä; 3) turvata varhainen tuki sitä tarvitseville; 4) turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoollopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu; 5) vahvistaa opiskeluhoollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Karvin arvioinnissa (2018) ohjasryhmät arvioivat, millainen niiden opiskeluhoollon tila oli ennen oppilas- ja opiskelijahuollotoin voimaantuloa sekä lain voimaantulon jälkeen. Opiskeluhoollon tilassa on kokonaisuutena tapahtunut muutosta parempaan suuntaan (kuvio 1), sillä useampi ohjasryhmistä arvioi opiskeluhoollon nykytilan joko hyväksi tai erittäin hyväksi lakia edeltävään aikaan verrattuna. Usea asia opiskeluhoollon tilassa on tehostunut tai kehittynyt positiiviseen suuntaan lain myötä. Mutta edelleen opiskeluhoollon tilaan monin paikoin vielä muutosvaiheessa. Laki yhtenäisti opiskeluhoollon toimintaa ja käsitteitä sekä paransi oppilashuollon jatkumoa esiopetuksesta aina toiselle koulutusasteelle asti.

Kuvio 1. Opiskeluhuollon tila esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa – ennen ja jälkeen oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon. Esiopetuksen yksikkökohtaisten oppilashuoltoryhmien, perusopetuksen koulukohtaisten oppilashuoltoryhmien, lukioiden oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkemänä (n = 101–444). (Karvi 2018).

Esiopetuksen yksikkökohtaisten oppilashuoltoryhmien, perusopetuksen koulukohtaisten oppilashuoltoryhmien, lukioiden oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkemyksen mukaan opiskeluhoitopalvelujen saatavuus on alla olevan kuvion 2 mukaisesti parantunut esiopetuksessa erityisesti kuraattorien ja psykologien osalta, mutta myös lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Kuvio 2. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutus opiskeluhoitopalveluiden saatavuuteen eri kouluasteilla. Esiopetuksen yksikkökohtaisten oppilashuoltoryhmien, perusopetuksen koulukohtaisten oppilashuoltoryhmien, lukioden oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkemys (Karvi 2018). (n = 98–440).

Karvin (2018) mukaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaki lisäsi opiskeluhoollon ohjausryhmien opiskeluhoitotyön suunnitelmallisuutta sekä paransi lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain myönteisiä vaikutuksia ovat myös oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden lisääntyminen yhteisöllisessä opiskeluhoollossa sekä kotien ja koulujen välisen opiskeluhoollollisen yhteistyön lisääntyminen. Yhteisöllisen opiskeluhoollon järjestäminen tehostui eniten kaupunkimaisissa kunnissa ja vähiten maaseutumaisissa kunnissa. Kehittämiskohteena on huoltajien ja koko kouluyhteisön osallisuuden tehostaminen yhteisöllisessä opiskeluhoollossa.

Ohjausryhmät (63,3 %) kokivat yksittäiseen oppilaaseen kohdistuvan opiskeluhoollon pääsääntöisesti tehostuneen oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä. Noin yhdeksän prosenttia vastaajista näki tehostumisen olleen merkittävää. Viidenneksen (18,9 %) mukaan toiminta oli pysynyt ennallaan ja noin yhdeksän prosenttia koki sen heikentyneen. Ohjausryhmistä 57 prosenttia (n = 150) pohti syitä yksittäiseen oppilaaseen tai opiskelijaan kohdistuvan opiskeluhoollon muuttumiseen. Muutosta koettiin tapahtuneen muun muassa toiminnan tehostumisessa, selkeytymisessä ja tarkentumisessa sekä tietoisuuden lisääntymisessä. Noin viidesosa vastaajista ilmoitti, että toiminnassa ei ole tapahtunut positiivista muutosta tai toiminta on jopa heikentynyt oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon jälkeen. Noin 18 prosenttia vastaajista nosti esiin oppilaiden, opiskelijoiden ja huoltajien huomioimisen lisääntymisen sekä heidän vaikutusmahdollisuuksiensa paranemisen.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki selkeytti eri toimijoiden vastuita, jäsensi ja tehosti opiskeluhoollon toimintaa, paransi oppilaiden ja opiskelijoiden tietosuoja- ja avunsaantia, paransi oppilashuollon jatkumoa esiopetuksesta toiselle koulutusasteelle asti sekä teki opiskeluhoollosta monialaisemman kokonaisuuden.

2. Opiskelijahuoltopalvelujen saadaan pääsääntöisesti määrääjassa

15 §: Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä opiskelijalle myös opiskelijan huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

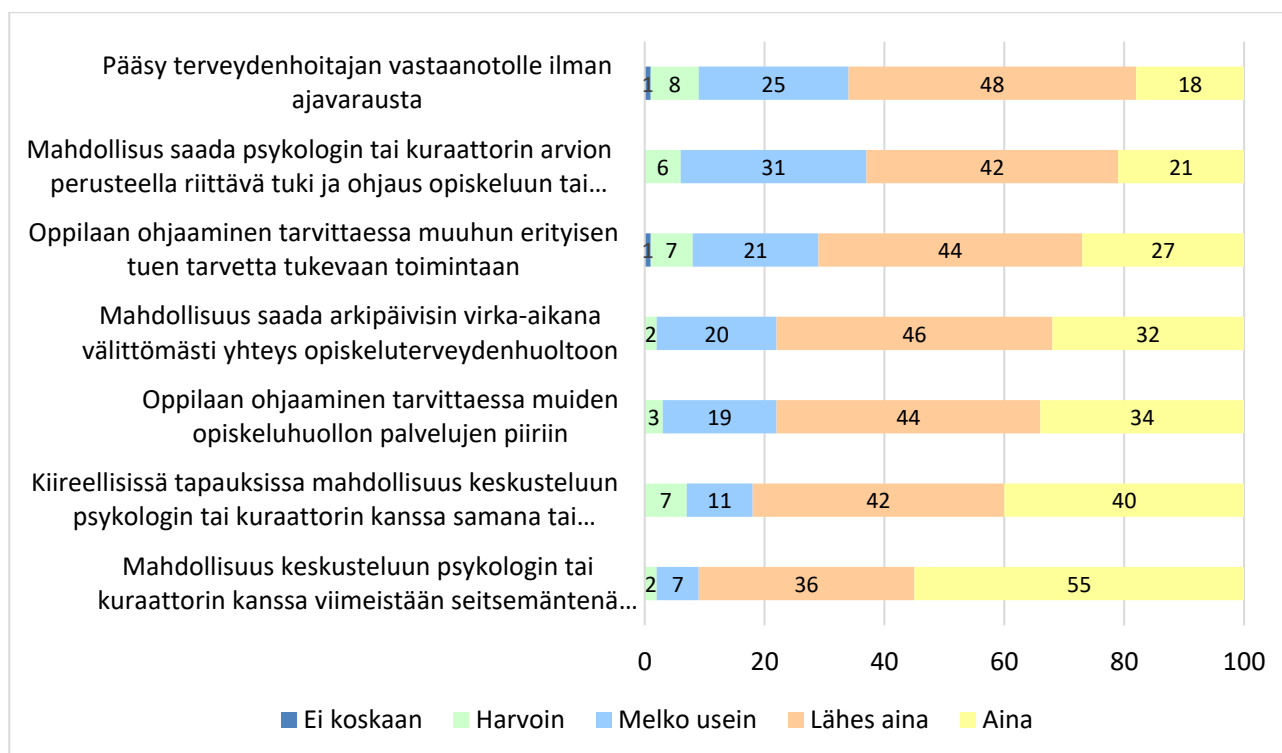
16 §: Jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi, että opiskelijan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä säädetyssä määrääjassa. Jos joku ammatillisessa tehtävässään on saanut tietää opiskelijan tuen tarpeesta, voi salassapitosäännösten estämättä ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin.

17 §: Terveystieteiden työntekijän työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että opiskelija voi tarvittaessa päästä terveystieteiden vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon. Hoidon tarpeen arviointi ja hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä terveydenhuoltolain mukaisesti.

Karvin (2018) mukaan palveluiden saatavuus on keskeinen tekijä siihen, että oppilaan oikeudet eivät täysin toteudu (esim. pääsy terveystieteiden vastaanotolle ilman ajanvarausta, mahdollisuus keskusteluun kuraattorin tai psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulupäivänä, kun oppilas tai opiskelija on sitä pyytänyt, tai mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon).

Eri oikeudet toteutuivat aina 18–55 prosentilla opetuksen ja koulutuksen järjestäjistä, mutta oli myös järjestäjiä, joilla ne toteutuivat harvoin tai ei koskaan.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukanaan tuomat oppilaan ja opiskelijan oikeudet toteutuivat ohjausryhmien arvioiden mukaisesti pääsääntöisesti lähes aina (kuviot 3). Ainoastaan yhdessä vaihtoehdossa ("Mahdollisuus keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulupäivänä, kun oppilas on tätä pyytänyt") enemmistö vastaajista (55,8 %) valitsi vastausvaihtoehdon aina. Reilu neljännes ohjausryhmistä ilmaisi väittämien "Mahdollisuus saada psykologin tai kuraattorin arvion perusteella riittävä tuki ja ohjaus opiskeluun ja kehitykseen liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi" ja "Pääsy terveystieteiden vastaanotolle ilman ajanvarausta" jäävän toteutuksessaan tasoille melko usein tai harvoin tai ei koskaan.

Kuvio 3. Oppilaan oikeuksien toteutuminen opiskeluhuollossa (n = 256–261). Palvelujen saaminen määrääjassa. (Karvi 2018).

Kaikki lapset ja nuoret eivät koe saavansa tarvitsemaansa tukea opiskeluhuollon palveluista

7 §: Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla: 1) edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa; 2) tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

8 §: Terveystuolain mukaisilla koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluilla 1) edistetään ja seurataan oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta; 2) edistetään ja seurataan opiskelijoiden tervettä kasvua ja kehitystä, hyvinvointia ja opiskelukykyä; 3) tunnistetaan opiskelijoiden varhaisen tuen tarpeet ja järjestetään tarvittava tuki sekä ohjataan hoitoon ja tutkimuksiin. Lisäksi kouluterveydenhuollossa tuetaan vanhempien ja huoltajien hyvinvointia ja kasvatustyötä.

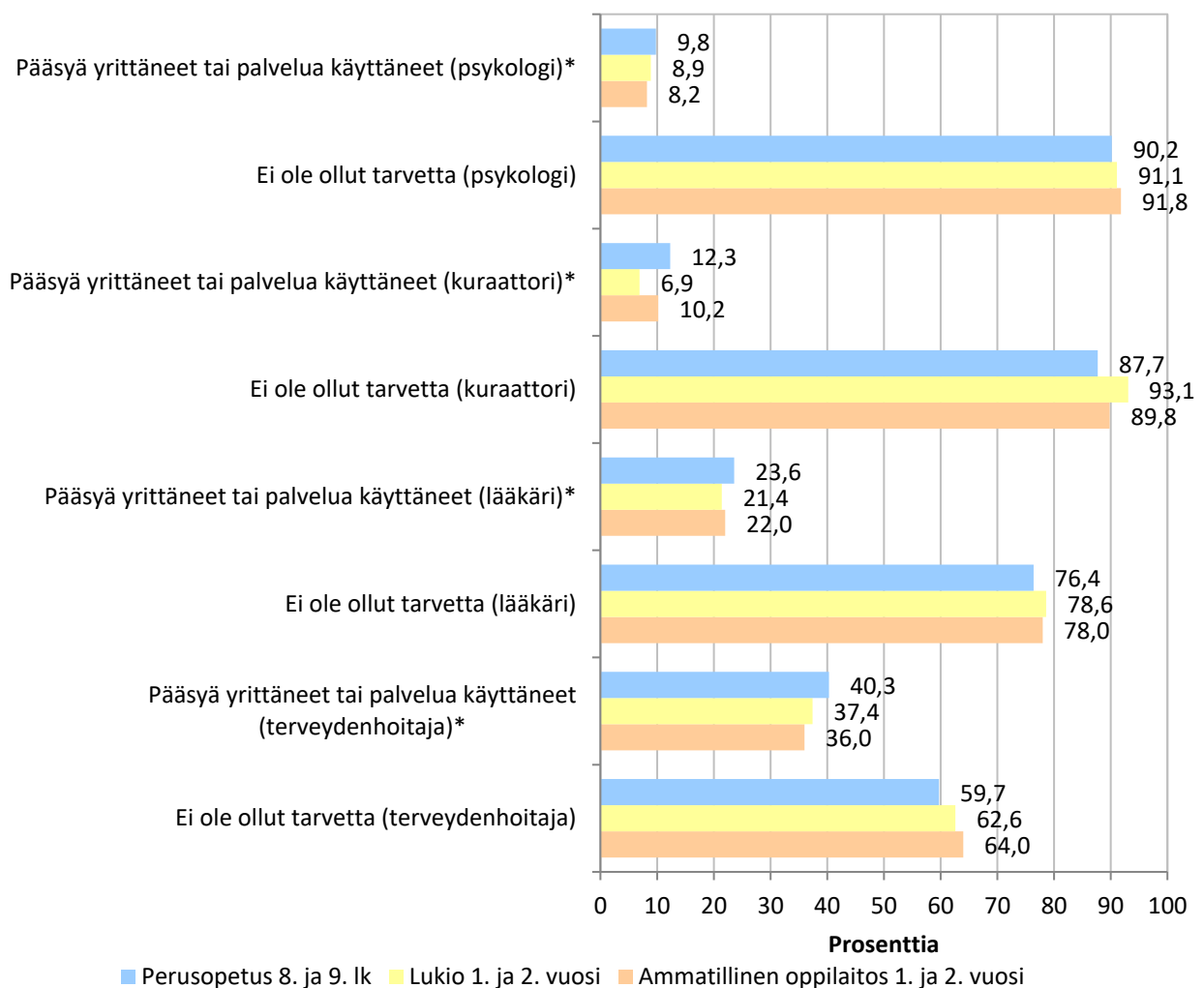
THL:n (2017) mukaan suurin osa (73-85%) palveluja käyttäneistä oppilaista koki, että opiskeluhuoltopalvelujen vastaanotoille oli helppo päästä. Helpoimpana pidettiin kouluterveydenhoitajan ja kuraattorin vastaanotolle pääsyä. Palveluihin pääsyssä voitiin havaita eroja eri kouluasteiden välillä. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaiset kokivat opiskeluhuoltopalveluihin pääsyn hieman vaikeampana kuin lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijat. (Kouluterveyskysely 2017).

Vaikka opiskeluhuollon palvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien käytettävissä kokee osa nuorista niihin pääsyn muita vaikeampana. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää niihin nuoriin, joilla esiintyy useita hyvinvoinnin haasteita. Esimerkiksi ne oppilaat, jotka kokivat perheen taloudellisen tilanteen huonoksi, olivat käyttäneet opiskeluhuoltopalveluita muita 8.-9.-luokkalaisia useammin. Tiedot kerättiin 8.-9.-vuosiluokkien oppilailta Kouluterveyskyselyllä (www.thl.fi/kouluterveyskysely) ja peruskoulujen opiskeluhuoltoryhmiltä osana Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa -tiedonkeruuta vuonna 2015 (THL Tilastokatsaus 2/2016).

On huomattava kuvion 4 mukaisesti, että yli 90 %:lla perusopetuksen oppilaista, yli 91 %:lla lukion ja lähes 92 %:lla ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista ei ollut tarvetta psykologipalveluihin.

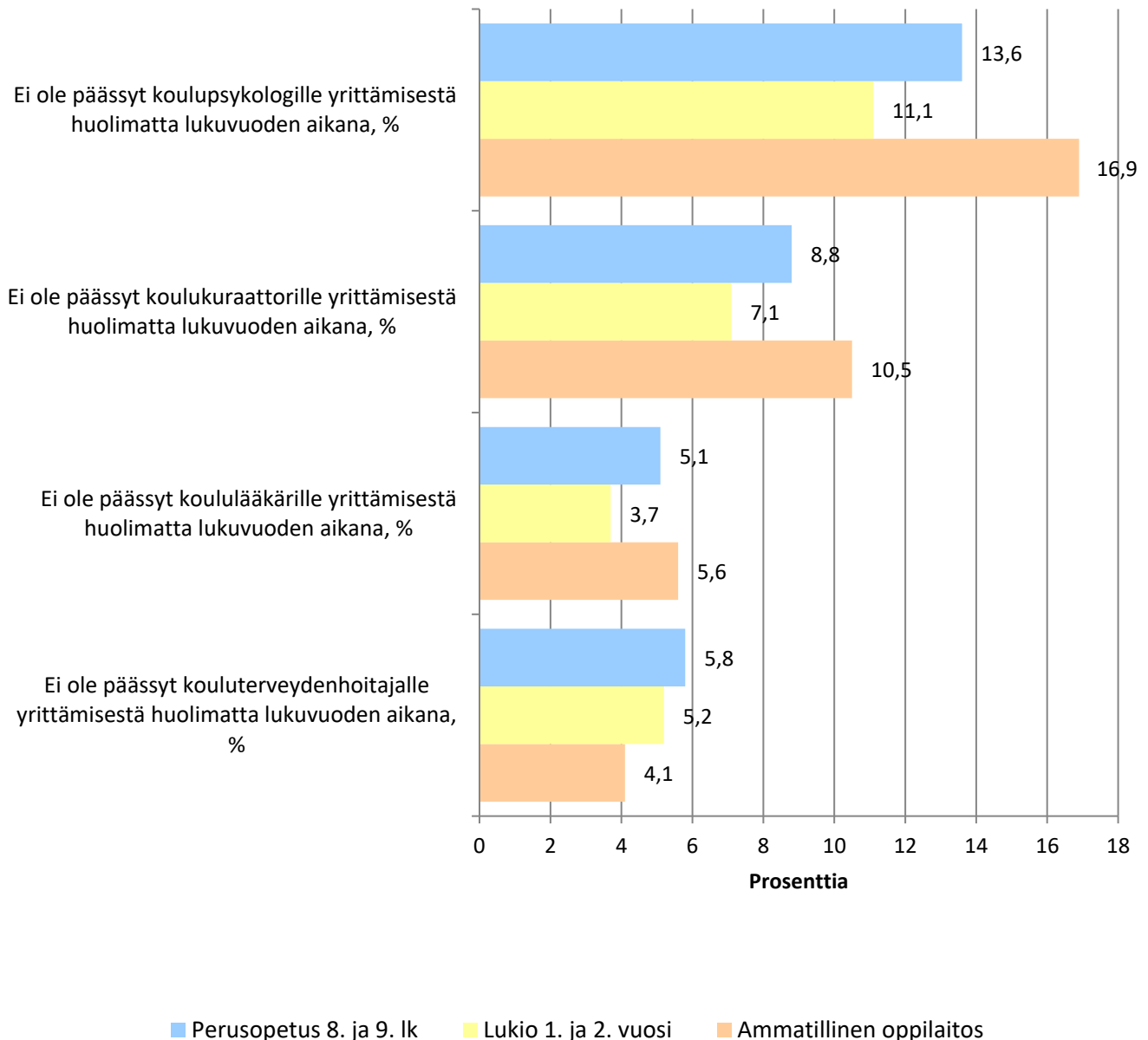
Psykologipalveluihin pääsyä yrittäneiden tai palvelua käyttäneiden määrä oli (kuvio 4) perusopetuksessa 9,8 %, lukion opiskelijoiden osalta 8,9 % ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta 8,2 %. (Pääsyä yrittäneet tai palvelua käyttäneet tarkoitti seuraavan vastausvaihtoehdon valinnoita: En, yritin enkä päässyt; Kyllä, 1-2 kertaa; Kyllä, 3-5 kertaa; Kyllä, yli 5 kertaa). Kuraattoripalveluihin pääsyä yrittäneiden tai palvelua käyttäneiden määrä oli perusopetuksessa 12,3 %, lukion opiskelijoiden osalta 6,9 % ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osalta 10,2 %.

Lääkäripalveluihin ei ollut tarvetta yli 76 %:lla perusopetuksen oppilaista, 78,6 %:lla lukion ja 78 %:lla ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista. Vastaavasti terveydenhoitajapalveluihin ei ollut tarvetta lähes 60 %:lla perusopetuksen oppilaista, 62,6 %:lla lukion ja 64 %:lla ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista.

Kuvio 4. Oppilaiden kokema tarve kouluterveydenhuollon palveluille lukuvuoden aikana (Lähde: Kouluterveyskysely 2017). Pääsyä yrittäneet tai palvelua käyttäneet tarkoittaa seuraavat vastausvaihtoehdot valinnoita: En, yritin enkä päässyt; Kyllä, 1-2 kertaa; Kyllä, 3-5 kertaa; Kyllä, yli 5 kertaa.

Kouluterveyskyselyn (2017) mukaan maakunta- ja koulumuotokohtaisia huomattavia eroja on erityisesti koulupsykologipalveluihin pääsyssä. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista lähes 17 prosenttia, lukioiden (1. ja 2. vuosi) yli 11 prosenttia ja perusopetuksen (8. ja 9. luokka) oppilaista lähes 14 prosenttia ilmoitti, että ei ole päässyt lukuvuoden aikana koulupsykologille yrittämisestään huolimatta (kuvio 5). Luvut ovat prosentteja niistä oppilaista, jotka ovat kokeneet tarvitsevansa palvelua, eivät koko opiskelijamäärästä.

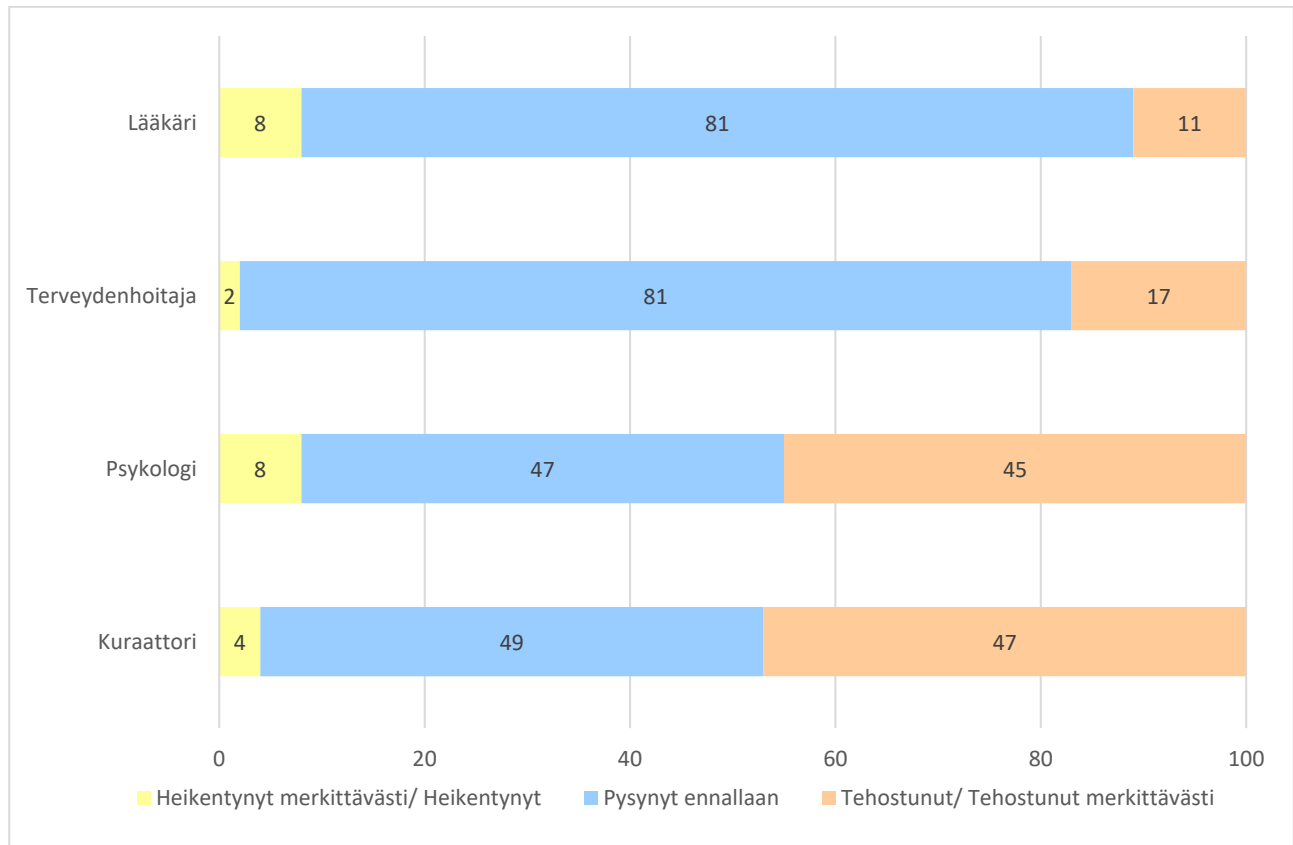

Kuvio 5. Opiskeluhuollon palveluihin pääsy. Kouluterveyskysely. Terveys ja hyvinvoinnin laitos THL. Viitattu opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Luvut ovat prosentteja niistä oppilaista, jotka ovat kokeneet tarvitsevansa palvelua, eivät koko opiskelijamäärästä.

Psykologi- ja kuraattoripalveluiden saatavuus eri koulutuksen asteilla

7 §: Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhoollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla: 1) edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa; 2) tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Karvin (2018) arvioinnissa ohjausryhmät arvioivat yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuutta kuvion 6 mukaisesti. Kuraattoripalveluiden katsoi tehostuneen 47 prosenttia opiskeluhoollon ohjausryhmistä. Psykologipalveluiden osalta vastaava prosenttiosuus oli 45. Osa ohjausryhmistä arvioi saatavuuden heikentyneen, esimerkiksi lääkäri- (8,3 % vastasi joko heikentynyt tai heikentynyt merkittävästi) ja psykologipalveluissa (7,7 % vastasi heikentynyt).

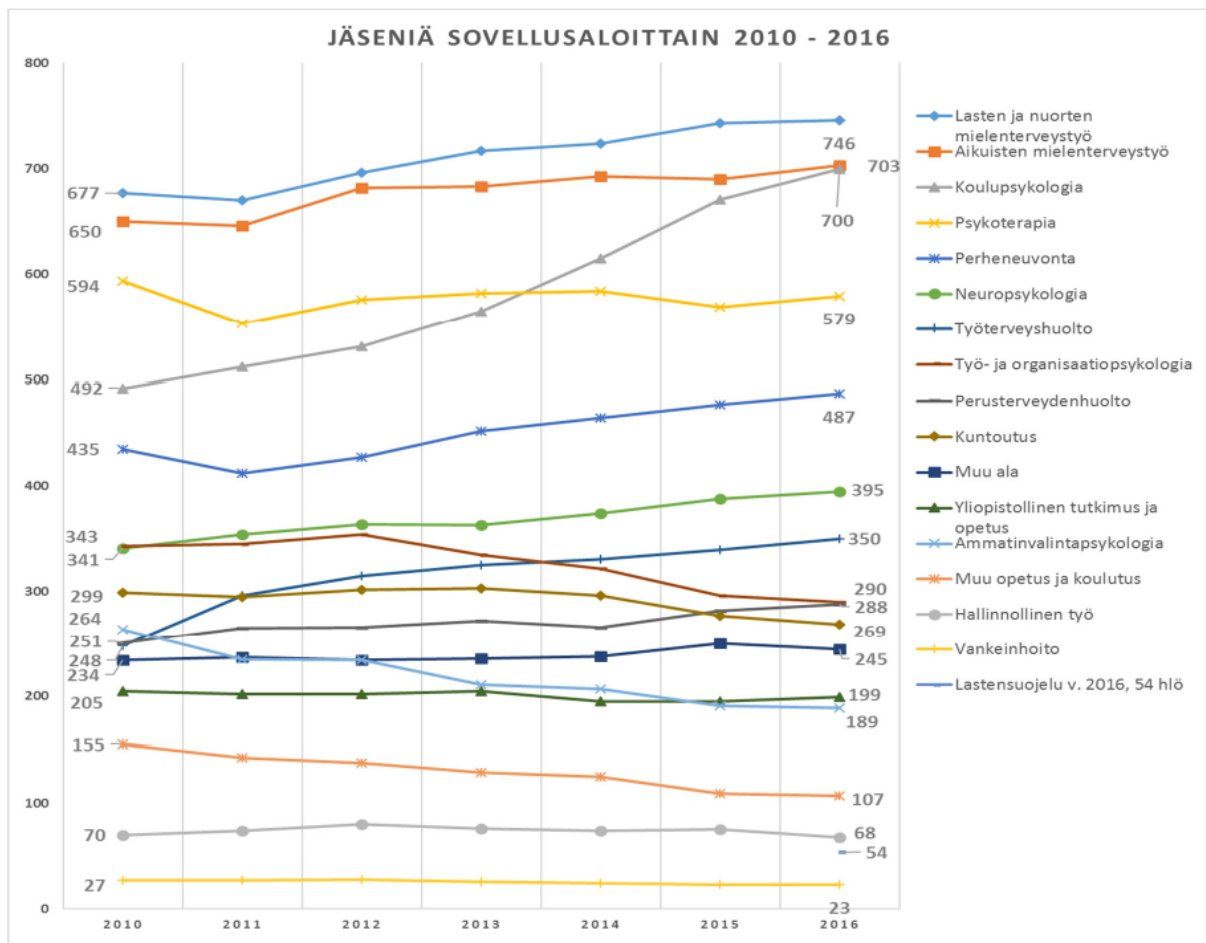

Kuvio 6. Yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden muutos oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä opiskeluhoollon ohjausryhmien näkemänä (n = 254–261). (Karvi 2018).

Koulupsykologeja on palkattu lain myötä lisää, silti alueellisesti on vajetta

Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilaston mukaan vuonna 2015 koulupsykologeja oli yhteensä 310 (kokoaikaisia 256, osa-aikaisia 54). Vuonna 2016 koulupsykologeja oli yhteensä 333 (kokoaikaisia 275, osa-aikaisia 58). Valtion palkkatilastosta ei löydy koulupsykologin (eikä koulukuraattorin/kuraattorin) nimikkeitä. Heitä kuitenkin toimii yliopistojen normaalikouluissa. Myöskään yksityisen puolen palkkatilastoista ei löydy ko. nimikkeitä.

Psykologiliiton (2017) kuviosta 7 nähdään, että vuosina 2010–2014 on ollut kasvua noin sadan koulupsykologin verran ja vuosina 2014–2016 tapahtui sama kasvu.

Annamari Jokinen 2017

Psykologiliitto

Kuvio 7. Palkattujen koulupsykologien määrän kehitys 2010-2016 (harmaa graafi). Psykologiliitto 2018.

Psykonetin (psykologian koulutuslalla toimiva yliopistoverkosto, jonka muodostavat Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistojen sekä Åbo Akademin psykologian laitokset ja oppiaineryhmät) mukaan koulupsykologien saatavuus on hyvä. Työmarkkinoille tulee vuosittain noin 120 psykologia lisää (eläkkeelle jäävät huomioiden). Työvoimaa psykologin tehtäviin, myös uusiin, on siis hyvin saatavilla. Monia nuoria / vastavalmistuneita psykologeja myös kiinnostaa työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Tärkeää olisi myös se, että koulujen ja oppilaiden määrä psykologia kohden olisi suositusten mukainen, jotta lain ja ammattietiikan mukaista työtä olisi mahdollista tehdä.

Koulupsykologien määrä on ollut koko ajan nousussa, ja opiskeluhoitolain voimaantulon jälkeen uusia vakansseja on tullut entistä enemmän. Edelleen vakansseja kuitenkin puuttuu.

Kuraattorien määrästä

Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilastojen mukaan (vuosi 2016) koulukuraattoreita, kuraattoreita, vastaavia koulukuraattoreita ja vastaavia kuraattoreita on ollut seuraavasti: koulukuraattori: 608 (kokoaikaisia 530, osa-aikaisia 7), kuraattori: 227 (kokoaikaisia 201, osa-aikaisia 26), vastaava koulukuraattori: 22 (kokoaikaisia 19, osa-aikaisia 3), vastaava kuraattori: 41 (kokoaikaisia 34, osa-aikaisia 7), kaikki yhteensä 898 (2016).

Kuraattorien määrän lisäys vuodesta 2015 vuoteen 2016 on 23. Vuoden 2017 luvut Tilastokeskus julkaisee toukokuun 2018 alkupuolella. Oheisista luvuista on pääteltävissä, että koulukuraattori-nimikettä oli käytetty 2015 ja 2016 edelleen peruskoulun puolella. Kuraattori- ja sosiaalikuraattori -nimikkeet ovat käytössä enemmän toisella asteella. (Sosiaalikuraattori -nimike on jo jäänyt pois 2016 kuntasektorin tilastosta. Virallisesti nimike on edelleen käytössä armeijassa, mutta he (23) eivät näy tässä tilastossa, koska ovat valtion palkkalistoilla.) Vastaavan kuraattorin nimikkeellä oli vain 23 henkilöä 2015 palkkatilastoissa, vaikka vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) palveluja pitäisi olla jokaisen oppilaitoksen käytettävissä. Osa vastaavan kuraattorin palveluista on tullut todennäköisesti esim. lastensuojelusta (oman toimen ohella), mutta niistä ei ole mitään lukuja tiedossa.

Vuoden 2016 tilastossa koulukuraattori -nimikkeet ovat vähentyneet (35) ja vastaavasti tilastoon on tullut vastaavan koulukuraattorin (22) ja vastaavan kuraattorin -nimikkeillä (41) olevia henkilöitä. Osin tämä voi johtua nimikemuutoksista siten, että koulukuraattori-nimikkeitä on muutettu vastaavan kuraattorin -nimikkeeksi niiden kuraattorien kohdalla, joilla on sosiaalityöntekijän koulutus. Ei ole tietoa siitä, kuinka monella koulukuraattorilla/kuraattorilla on kuitenkin sosiaalityöntekijän koulutus (vastaava kuraattori). Kuraattori- ja vastaava kuraattori -nimikkeet ovat osoittautuneet epäselviksi ja tulkinvaraisiksi. Epäselvyyttä lisää myös se, että kuraattori -nimikettä käytetään myös muun muassa taide- ja museoalalla.

Kuraattoreiden kelpoisuutta koskevaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:ää muutettiin vuoden 2017 alusta lukien siten, että kuraattorin kelpoisuusvaatimuksia lievennettiin. Muutos helpottaa osaltaan kelpoisuusehdot täyttävien kuraattoreiden rekrytoimista, mutta muutoksen mahdollista vaikutusta kuraattoreiden määrään ei tässä selvityksessä ennätetty ottaa huomioon.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut järjestetty hallintokunnittain kirjavasti

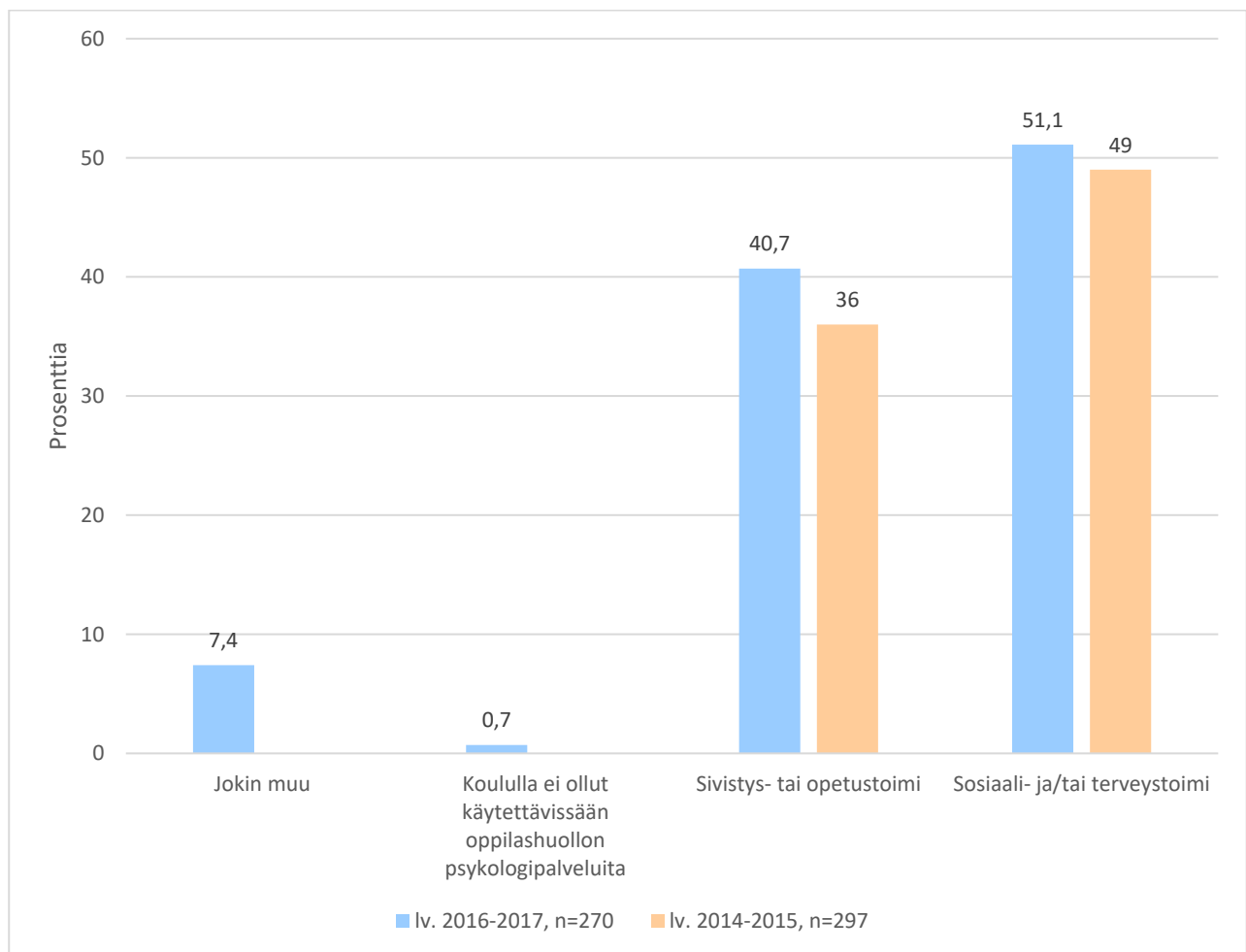
9 §: Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoitosuunnitelma toteutuu. Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskeluhoito yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhoollasta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Perusopetuslain mukaisen opetuksen järjestäjien opetuksessa olevien oppilaiden psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä vastaa opetuksen järjestäjä. Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä terveydenhuoltolaissa säädetyn mukaisesti.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (L1287/2013) 9 §:n mukaan oppilaitoksen sijaintikunta vastaa palvelujen järjestämisestä, mutta kunta on voinut päättää, minkä hallintokunnan alaisuudessa kuraattori- ja psykologipalvelut järjestetään (STM Kuntainfo 13a/2015). Psykologi- ja kuraattoritoimintaa järjestetään sekä opetus- tai sivistystoimessa että sosiaali- tai terveystoimen alaisuudessa.

Kouluista 0,7 prosentilla ei ollut käytettävissään psykologipalveluita eikä 0,4 prosentilla kuraattoripalveluita lukuvuonna 2016-2017.

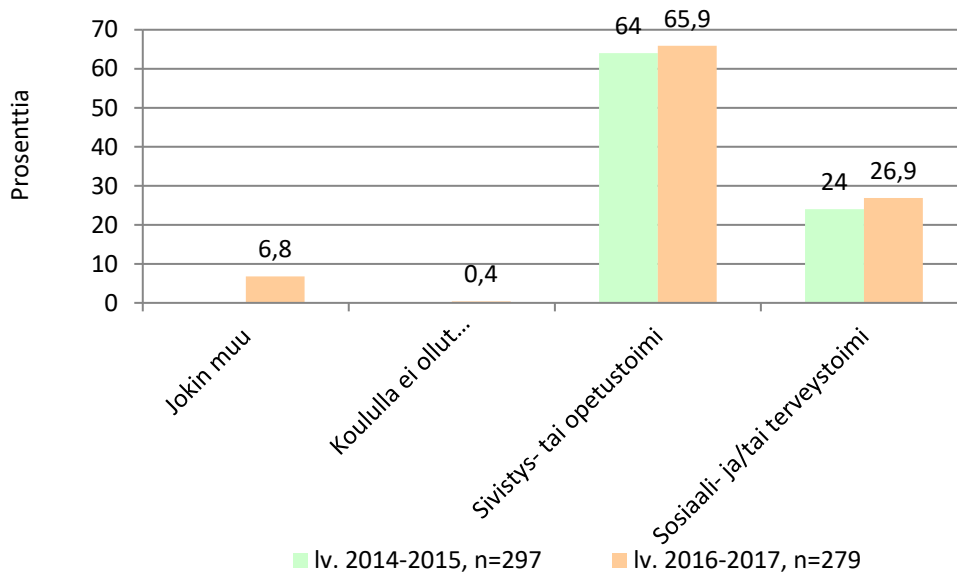
Tilanne on kehittynyt parempaan suuntaan lukuvuodesta 2014-2015, jolloin psykologipalvelut puuttuivat kokonaan 7 prosentissa kouluista (saatavuudesta ei ollut tietoa 5 prosentissa kouluista). Kuraattoripalvelut puuttuivat tuolloin 4 prosentissa kouluista (saatavuudesta ei ollut tietoa yhdessä prosentissa kouluista). Lääkäripalvelut puuttuivat vastaavasti 3 prosentissa kouluista (saatavuudesta ei ollut tietoa 10 prosentissa kouluista). Terveystoimien osalta tilanne oli hyvä, 99 prosentissa kouluista ne oli järjestetty, vain yhdellä prosentilla ei ollut niistä tietoa.

Psykologi- ja kuraattoripalveluita on järjestetty entistä useammin sekä opetus- ja sivistystoimissa että sosiaali- ja terveystoimissa lukuvuodesta 2014-2015 lukuvuoteen 2016-2017. Psykologipalveluiden järjestäminen opetus- ja sivistystoimissa on lisääntynyt 36 prosentista 40,7 prosenttiin ja sosiaali- ja terveystoimissa 49 prosentista yli 50 prosenttiin (kuvio 8).

Kuvio 8. Koulun oppilashuollon psykologipalveluista pääasiallisesti vastannut taho. Palveluista vastaavien hallintokuntien osuudet (% kunnista) perusopetuksen osalta lukuvuosina 2014-2015 ja 2016-2017 (TEA tiedonkeruu, THL). Viitattu opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.

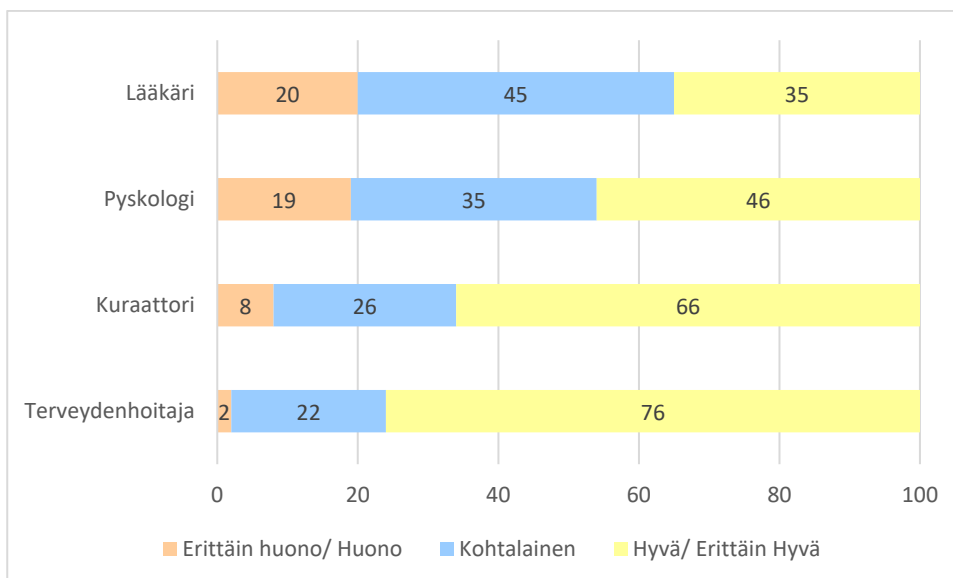
Vastaavasti kuraattoripalveluiden järjestäminen opetus- ja sivistystoimissa on lisääntynyt 64 prosentista lähes 66 prosenttiin ja sosiaali- ja terveystoimissa 24 prosentista lähes 27 prosenttiin (kuvio 9).

Kuvio 9. Koulun oppilashuollon kuraattoripalveluista pääasiallisesta vastannut taho. Palveluista vastaavien hallintokuntien osuudet (% kunnista) perusopetuksen osalta lukuvuosina 2014-2015 ja 2016-2017 (TEA tiedonkeruu, THL). Viitattu opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.

3. Henkilöstön riittävyys opiskeluhoollossa

Karvin (2018) mukaan lähes viidennes ohjausryhmistä koki erityisesti lääkäreiden ja psykologien riittävyyden opiskeluhoollossa olevan joko huonoa tai erittäin huonoa (kuvio 10). Terveystenhoitajien ja kuraattoreiden riittävyys arvioitiin pääsääntöiseksi joko hyväksi tai erittäin hyväksi.

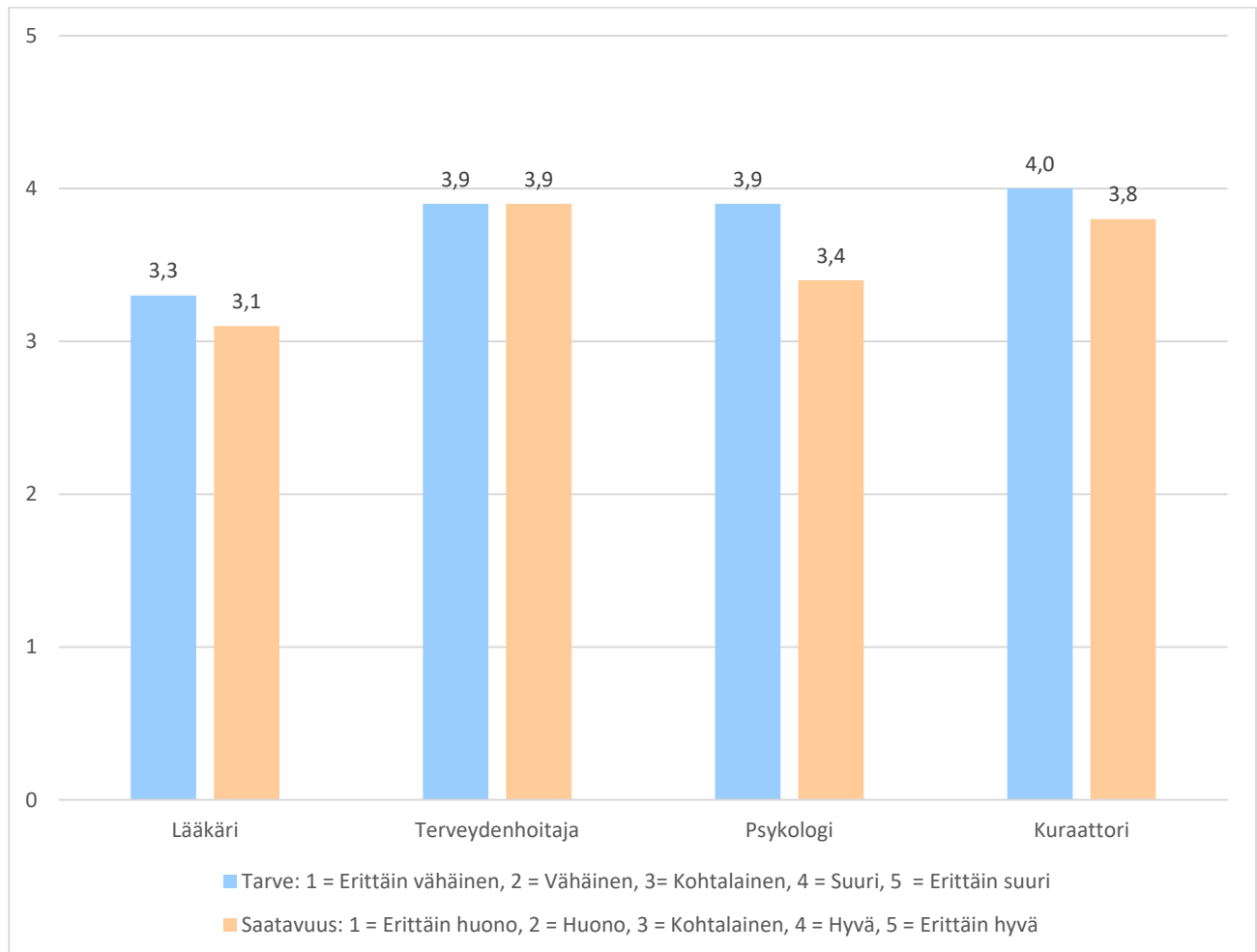
Kuvio 10. Henkilöstön riittävyys opiskeluhoollossa opiskeluhoollon ohjausryhmien näkemänä (n = 257–263). (Karvi 2018).

Ohjausryhmät miettivät myös henkilöstön riittävyyttä yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa opiskelijoiden tarpeisiin nähden. Ryhmät kokivat opiskeluhoollon henkilöstön riittävyyden pysyneen keskimäärin ennallaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon myötä. Parannusta koettiin tapahtuneen kuraattoreiden (38,6 %) ja psykologien (39,1 %) riittävyydessä. Pieni osa vastaajista arvioi opiskeluhooltohenkilöstön riittävyyden joko heikentyneen tai heikentyneen merkittävästi lain myötä. Opiskeluhooltohenkilöstön

riittävydessä koettiin heikentymistä seuraavasti: kuraattori 6 %, psykologi 10 %, terveydenhoitaja 3 %, lääkäri 9 %.

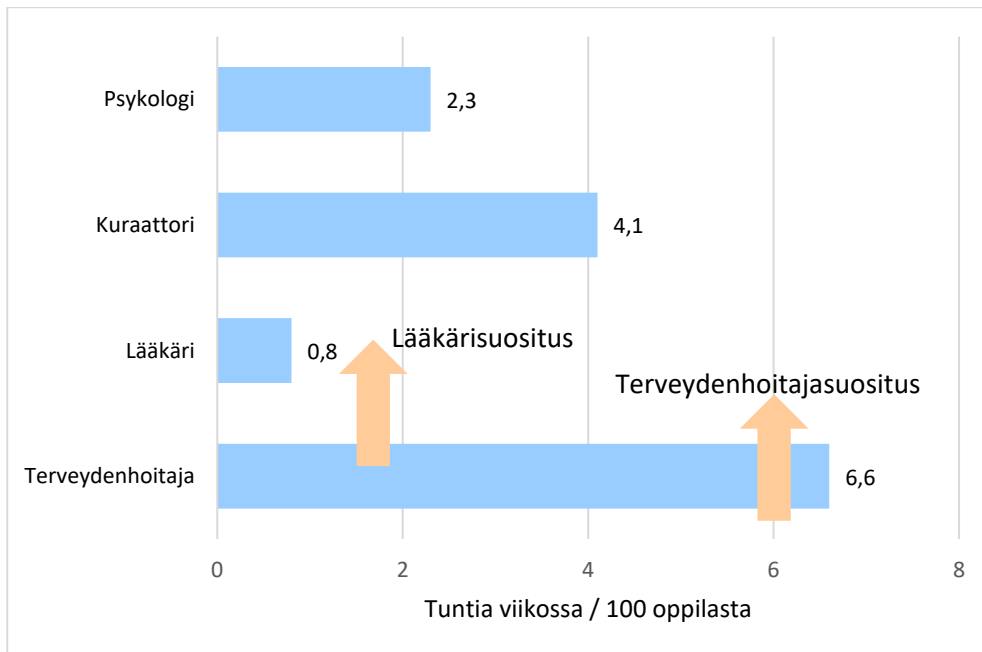
Opiskeluhoitopalvelujen tarve/saatavuus opiskeluhoollon ohjausryhmien näkemänä

Karvin (2018) arvioinnissa yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden nykyinen tarve arvioitiin muutoin suureksi, mutta lääkäripalveluiden kohtalaiseksi (kuvio 11). Yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuus puolestaan koettiin kuraattori- ja terveydenhoitajapalveluissa hyväksi ja psykologi- ja lääkäripalveluissa kohtalaiseksi.

Kuvio 11. Yksilökohtaisten opiskeluhoitopalveluiden tarve ja saatavuus opiskeluhoollon ohjausryhmien (n = 256–262) näkemänä. (Karvi 2018).

THL:n mukaan lukuvuonna 2014–2015 terveydenhoitajan palveluita oli kouluissa keskimäärin saatavilla 6,6 (kvartiiliväli 5,0–8,7) tuntia ja lääkärin 0,8 (kvartiiliväli 0,5–1,3) tuntia viikossa sataa oppilasta kohti (kuvio 12). Psykologipalveluja oli 2,3 (kvartiiliväli 0,9–4,2) ja kuraattoripalveluja 4,1 (kvartiiliväli 2,4–6,4) tuntia viikossa sataan oppilaaseen suhteutettuna.

Kuvio 12. Opiskeluhooltohuoltopalvelujen henkilöstön työpanosten (tuntia viikossa / 100 oppilasta) mediaanit (keskiluvut) lukuvuonna 2014–2015. (Wiss, K., Halme, N., Hietanen-Peltola, M. & Ståhl, T. 2017. Perusopetuksen opiskeluhoollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä. Tutkimuksesta tiiviisti 23/2017. THL. Viitattu 30.1.2018.

Opiskeluhooltohuoltopalvelujen valtakunnalliset henkilöstömitoitussuosituksukset ovat seuraavat

- Kouluterveydenhoitaja; Enintään 600 oppilasta /kokopäivätoiminen terveydenhoitaja=6,0 työtuntia viikossa / 100 oppilasta
- Koululääkäri; Enintään 2100 oppilasta /kokopäivätoiminen koululääkäri=1,7 työtuntia viikossa / 100 oppilasta

4. Yhteisölliseen opiskeluhooltoon käytetty aika hieman vahvistunut-maakunnittaisia eroja

4 §: Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan tässä laissa toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoiltoa toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoiltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

THL:n (2016) mukaan opiskeluhoiltopalvelujen henkilöstön eli terveydenhoitajan, lääkärin, psykologin ja kuraattorin työpanos kohdentui kouluissa pääasiassa yksilökohtaiseen opiskeluhoiltotyöhön. Psykologit ja kuraattorit käyttivät yhteisölliseen työhön keskimäärin 20 prosenttia ja terveydenhoitajat 15 prosenttia työajastaan. Lääkäreiden työaika sisälsi ainoastaan yksilökohtaista työtä. Tiedot on kerätty Kouluterveyskyselyllä (www.thl.fi/kouluterveyskysely) ja peruskoulujen opiskeluhoiltoryhmiltä osana Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa -tiedonkeruuta vuonna 2015 (THL Tilastokatsaus 2/2016).

Myös Karvin (2018) arvioinnissa esiopetuksen yksikkökohtaisilta oppilashuoltoryhmiltä, perusopetuksen koulukohtaisilta oppilashuoltoryhmiltä ja lukion oppilaitoskohtaisilta opiskeluhoitoryhmiltä kysyttiin opiskeluhoollollisen työmäärän lisääntymisestä oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon myötä. Opiskeluhoollollinen työmäärä on lisääntynyt erityisesti lastentarhanopettajilla esiopetuksessa ja opettajilla perusopetuksessa. Lukiossa työmäärän lisääntyminen on ollut maltillisempaa.

THL:n (2017) mukaan yhteisölliseen oppilashuoltoon sekä oppilashuollon kokonaisuuden suunnitteluun ja arviointiin käytetyn työajan osuus (noin %) koko maassa (taulukko 1): kuraattori: keskiluku 30%, psykologi: keskiluku 20%, lääkäri: keskiluku 0%, kouluterveydenhoitaja: keskiluku 20%. Vuoden 2017 tietoja ei voi kuitenkaan suoraan verrata edellisten vuosien tietoihin, koska kysymyksen asettelu on muuttunut vuonna 2017 siten, että vastausvaihtoehtoja on ollut enää kaksi (ennen kolme).

Keskiluku				
Maakunta	Terveystenhoitaja	Lääkäri	Psykologi	Kuraattori
Etelä-Karjala	10	5	10	30
Etelä-Pohjanmaa	20	1	10	30
Etelä-Savo	15	0	20	25
Kainuu	10	0	10	20
Kanta-Häme	15	0	17.5	20
Keski-Pohjanmaa	20	0	5	35
Keski-Suomi	10	0	20	30
Kymenlaakso	20	0	20	30
Lappi	15	0	10	20
Pirkanmaa	20	0	15	20
Pohjanmaa	20	0	10	20
Pohjois-Karjala	10	0	10	20
Pohjois-Pohjanmaa	10	0	10	25
Pohjois-Savo	20	0	20	25
Päijät-Häme	25	0	25	40
Satakunta	12.5	0	10	30
Uusimaa	15	0	28	30
Varsinais-Suomi	17.5	2	20	25
Koko maa	20	0	20	30

Taulukko 1. Yhteisölliseen oppilashuoltoon sekä oppilashuollon kokonaisuuden suunnitteluun ja arviointiin käytetyn työajan osuus (noin %) lukuvuonna 2016–2017 maakunnittain. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2017. Mukana vain ne koulut, joilla ilmoitettu käytetty työpanos yhteensä on välillä 98 %-102 %.

Karvin (2018) mukaan yhteisöllinen opiskeluhoito toteutui parhaiten lukioissa ja perusopetuksessa, ja tehostumista oli tapahtunut eniten esiopetuksessa. Opiskeluhoollon painopisteen siirtyminen yksilökohtaisesta opiskeluhoollosta yhteisölliseen oli tehostunut eniten esiopetuksessa. Myös opiskeluhoollon ohjausryhmät allekirjoittivat tehostumisen. Sen sijaan perusopetuksessa ja lukioissa suhtauduttiin asiaan kriittisemmin. Esiopetusyksiköt, koulut ja oppilaitokset etenevät yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa ja kehittämisessä eri tahtia: osa on jo pidemmällä ja osa vasta alkutaipaleella. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on tehostanut lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden osuutta yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. Opiskeluhoollotohenkilöstön osallistumisaste koulujen ja oppilaitosten

yhteisölliseen toimintaan vaihteli. Kuraattorien ja terveydenhoitajien osallistumisaktiivisuus oli parhain, lääkäreiden hyvin minimaalinen.

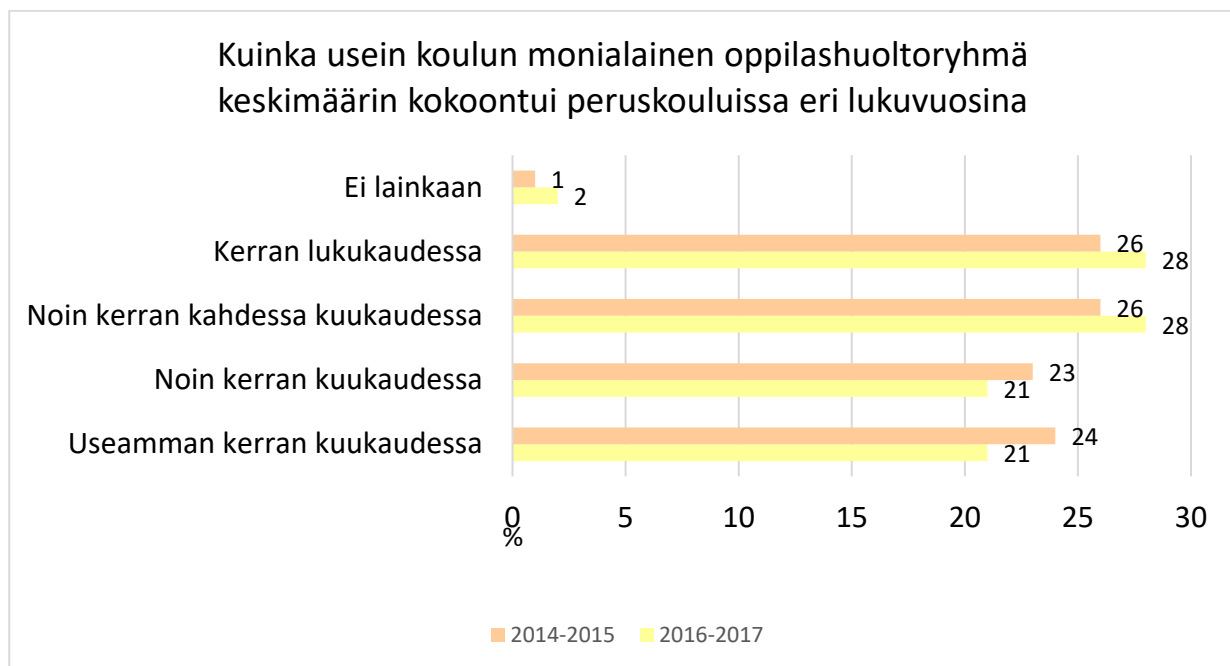
Karvin (2018) mukaan opiskeluhuollollinen yhteistyö kodin ja koulun välillä tehostui lain myötä erityisesti esi- ja perusopetuksessa. Esiopetuksessa oppilashuoltoa toteutetaan joko aina tai lähes aina (87,3 % vastauksista) yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Myös perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa tehdään huoltajien kanssa tarvittavaa opiskeluhuollollista yhteistyötä. Lain vaikutus yhteistyön tehostumiseen on ollut kohtalaista. Huoltajien osallisuus yhteisöllisessä opiskeluhuollossa on tehostunut vaihtelevasti. Huoltajien osallisuus toteutui parhaiten esiopetuksessa ja selkeästi heikoiten lukiokoulutuksessa.

Koulun toimintakulttuuria on kehitettävä edelleen (lähde TEA perusopetus 2015 ja 2017)

19 §: Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen.

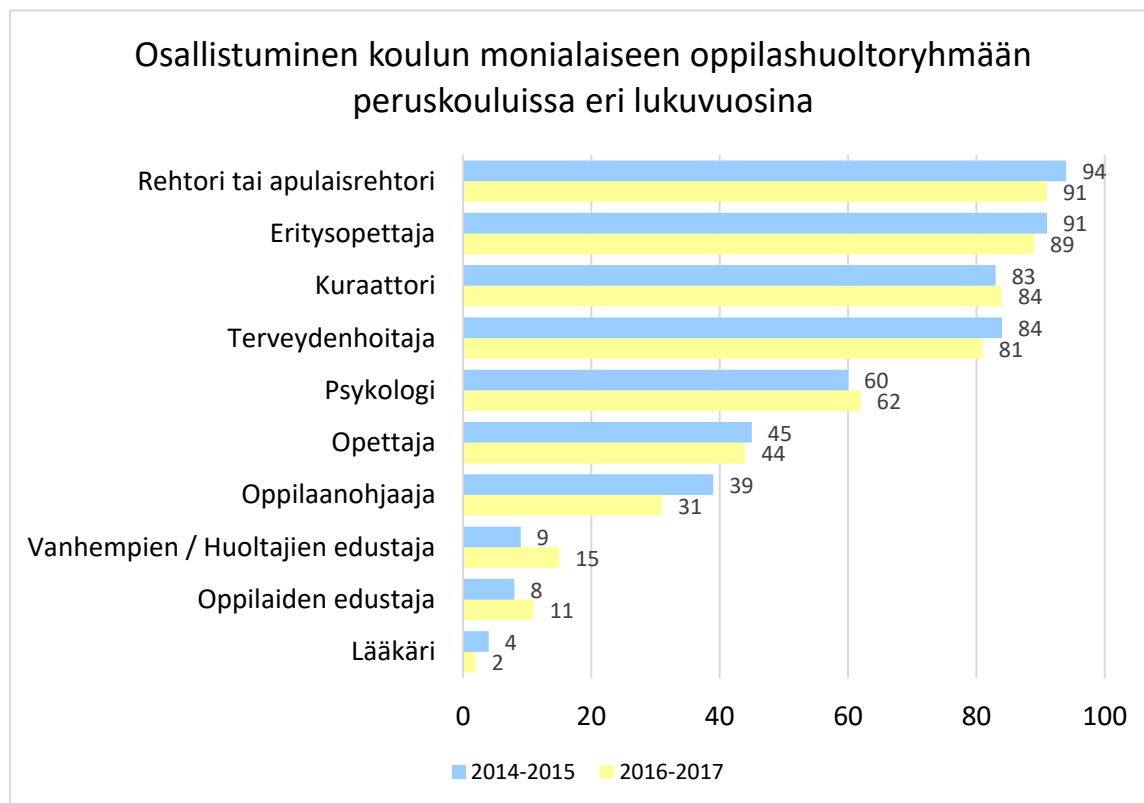
Opiskelijan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja taikka opiskelijan läheisiä. Jos alaikäisellä tai muutoin vajaavaltaisella ei ikänsä tai kehitystasonsa vuoksi ole edellytyksiä arvioida itsenäisesti asian merkitystä, huoltaja tai muu laillinen edustaja voi antaa siihen suostumuksen hänen sijastaan.

Monialaisten oppilashuoltoryhmien kokoontumiset ovat harventuneet lukuvuodesta 2014-2015 lukuvuoteen 2016-2017 (kuvio 13). Entistä useammat ryhmät kokoontuvat noin kerran kuukaudessa tai kahdessa kuukaudessa.

Kuvio 13. Monialaisten oppilashuoltoryhmien kokoontumisten määrän muutos 2014-2015 ja 2016-2017 perusopetuksessa. (Lähde: TEA perusopetus 2015 ja 2017).

Lukuvuodesta 2014-2015 lukuvuoteen 2016-2017 monialaiseen oppilashuoltoryhmän työhön osallistuneissa on tapahtunut muutosta alla olevan kuvion mukaisesti. Rehtorien, erityisopettajien, terveydenhoitajien, lääkärin ja opettajien osallistumisessa tapahtui hieman laskua. Toisaalta kuraattorien, psykologien, vanhempien ja huoltajien edustajien sekä oppilaiden osallistumisessa tapahtui hieman kasvua. Kuvio 14.

Kuvio 14. Monialaisten oppilashuoltoryhmän työhön osallistuneiden määrän muutos 2014-2015 ja 2016-2017 perusopetuksessa. Lähde: TEA perusopetus 2015 ja 2017).

Lain mukaiset toimintatavat eivät ole juurtuneet kattavasti

14 §: Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä. Oppilaitoskohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja.

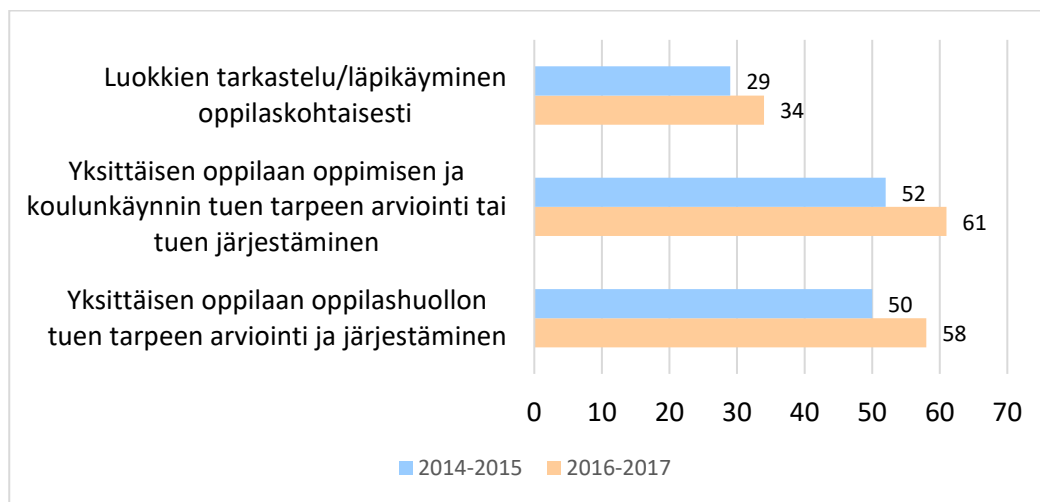
Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan, tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön.

Yksittäisen oppilaan oppilashuollon tuen tarpeen arviointi ja järjestäminen, oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeen arviointi tai tuen järjestäminen sekä luokkien oppilaskohtainen tarkastelu koulun oppilashuoltoryhmässä on kasvanut lukuvuodesta 2014-2015 lukuvuoteen 2016-2017 alla olevan kuvion 15 mukaisesti. Suuntaus osoittaa, että lain mukaiset toimintatavat eivät ole juurtuneet kattavasti.

Lähtökohta on, että koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sitä johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja.

Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumusta.

Kuvio 15. Koulun oppilashuoltoryhmässä käsitelty lukuvuonna 2016-2017 (TEA perusopetus 2015 ja 2017)

LIITE 1: LAIN TOIMEENPANON RAHOITUKSESTA JA KOULUTUKSESTA

Rahoitus

Jo vuosina 2010 ja 2011 kuntien saamiin peruspalvelujen valtionosuuksiin lisättiin yhteensä 18,5 miljoonaa euroa asetuksen 338/2011 toimeenpanon varmistamiseksi (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta). Kyseinen korotus, 18,5 miljoonaa euroa, jäi pysyvästi kuntien saamiin valtionosuuksiin.

Peruspalvelujen valtionosuutta (momentti 28.90.30) korotettiin uudistuksen johdosta vuonna 2014 yhteensä 5,45 miljoonalla eurolla ja vuodesta 2015 eteenpäin 13.1 miljoonalla eurolla. Valtionosuuden lisäys toteutettiin korottamalla yleistä valtionosuusprosenttia. Kyseessä oli kunnille laajeneva tehtävä, missä valtionosuus oli 50 % tehtävien laskennallisista kustannuksista.

Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon tukeen vuosina 2014-2018 käytettiin Opetushallituksen arvion mukaan yli 2,89 milj. euroa.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut laajennettiin myös kaikille ammatillista perustutkintoa suorittaville ja valmentavassa koulutuksessa oleville opiskelijoille. Palvelujen piiriin arvioidaan tulevan noin 50 000 uutta opiskelijaa. Siksi valtiontalouden kehyspäättöksessä vuosille 2018–2021 lisättiin 5,633 miljoonaa euroa oppilas- ja opiskelijahuollon palvelun laajentamiseen. Kustannuslisäys kohdentuu valtiovarainministeriön peruspalvelujen valtionosuusmomentille. Kysymyksessä on laajentava valtionosuustehtävä, jossa valtionosuus on 100 % laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista.

Koulutus

Osana opetushenkilöstön jatko- ja täydennyskoulutusta vuonna 2014 järjestettiin oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä koulurauhapaketin toimeenpanoon liittyviä koulutustilaisuuksia Helsingissä (kaksi tilaisuutta), Turussa, Kuopiossa, Jyväskylässä, Seinäjoella, Oulussa ja Rovaniemellä. Tavoitteena oli tukea uuden lain toimeenpanoa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä kuntien sosiaali- ja terveystoimien yhteistyönä. Vastuujärjestäjinä toimivat eri aluehallintovirastot yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Vuonna 2017-2018 järjestettiin osana LAPE-kärkihanketta (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma) opiskeluhuollon valtakunnallinen koulutuskierros Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Opetushallituksen ja Aluehallintovirastojen yhteistyönä. Koulutuksen pääteemoina olivat yhteisöllinen opiskeluhoito sekä yksilökohtaisen opiskeluhuollon lainmukainen toteuttaminen oppilaitoksissa. Koulutusseminaari järjestettiin 12 paikkakunnalla (1-3 / Avi-alue) ja ne tavoittivat yhteensä yli 2000 opiskeluhuollon toimijaa. Osallistujajoukko kattoi hyvin kaikki opiskeluhuollossa toimivat ammattiryhmät: sekä opettajat ja rehtorit että opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön.

LAPE-kärkihankessa kansalliseksi kehittämistehtäväksi nimettiin opiskeluhoitoryhmien valtakunnallisen ”hyvän työkäytännön” mallintaminen. Työ on alkanut vuonna 2017 ja jatkuu verkostotyönä kentän ja maakuntien toimijoiden kanssa. Työn tavoitteena on hyvän työtavan ohjeistus, josta tehdään julkaisu. Vastuutahoina toimivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus.

Opiskeluhoitopalvelujen lapsi- ja nuorisolähtöisyyden vahvistamiseksi laaditaan ohjeistus toimijoille ja palvelujen järjestämisestä vastaaville tahoille. Työ on osa LAPE-kärkihankkeen kansallista kehittämistyötä ja vastuutahoina toimivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Opetushallitus. Työhön osallistuu myös Mannerheimin lastensuojeluliitto. Työ valmistuu vuonna 2018.

Karvin (2018) arviointi osoitti haasteena olevan opetushenkilöstön opiskeluhaullollisen tietämyksen ja toiminnan. Tämä voi osaltaan vaikuttaa esim. yhteisöllisen opiskeluhaullon toteuttamiseen ja varhaiseen puuttumiseen Arviointituloksista nousi esiin, että mitä pienemmistä lapsista ja nuorista on kyse, sitä paremmin opetushenkilöstö mieltää opiskeluhaullotyön osaksi opetustyötään (oppilas- ja opiskeluhaulloryhmien arviot) – eli esiopetuksessa paremmin, lukiokoulutuksessa heikoimmin.

LIITE 2: KOULUPSYKOLOGIEN JA –KURAATTORIEN KOULUTUS

Yliopistojen (tulos)sopimuksissa ei eritellä erikseen psykologian ja sosiaalityön tutkintotavoitteita. Ne sisältyvät laajempaan koulutusalan tavoitelukuun. Yliopistojen sopimukseen on kuitenkin kirjattu ”Yliopisto suuntaa yhteiskuntatieteellisen alan koulutustarjontaa vahvemmin sosiaalityön kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen.”

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut päättävät tutkintoon johtavan koulutuksen aloittajamäärästä (taulukot 2 ja 3). Korkeakoulut ja ministeriö käyvät nelivuotisen sopimuskauden alussa neuvottelut, joissa sovitaan mm. tutkintotavoitteista. Psykologian maisterien tutkintotavoite yliopistojen sopimuskaudella vuosille 2013-2016 asetettiin koulutustarve-ennakkoinnin mukaisesti. Korkeakoulujen sopimuskaudella 2017–2020 tutkintotavoite asetetaan uuden koulutusluokituksen mukaisesti, jolloin tutkintotavoitteissa tiettyjä aloja on yhdistetty toisiinsa. Yliopistojen sopimuskaudella 2017-2020 psykologian maisterien tutkintotavoitetta ei ole asetettu erikseen, vaan se sisältyy yhteiskunnallisen alan tutkintotavoitteeseen. Sosiaalityöntekijöiden tarpeeseen on kiinnitetty erikseen huomiota yliopistojen tulossopimuksissa. Yliopistojen kanssa on sovittu, että ne suuntaavat yhteiskuntatieteellisen alan koulutustarjontaa vahvemmin sosiaalityön kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen. Vuonna 2015 ja 2016 korkeakoulujen aloituspaikkoja lisättiin erillisellä määräaikaaisella rahoituksella. Tämän niin kutsutun hakijasuman purkamiseen myönnettyä rahoitusta suunnattiin mm. psykologian, sosiaalityön ja sosionomien koulutuksen volyymin kasvattamiseksi.

Taulukko 2: Uudet sosionomi (AMK) tutkintonimikkeeseen johtavan koulutuksen uudet opiskelijat sekä yliopistojen psykologian uudet opiskelijat 2014-2016. Sosiaalityön osalta tietoja ei kerätä.

Uudet opiskelijat	Psykologia		Terveys- hyvinvointialat ja
	Alempi korkeakoulututkinto	Ylempi korkeakoulututkinto	
2014	254	37	2 651
2015	250	34	2 858
2016	253	34	2 717
Yhteensä	1 728	270	8 226

Taulukko 3: Psykologiasta tai sosiaalityö pääaineena sekä sosionomiksi valmistuneet 2014-2016.

Tutkinnot	Korkeakoulututkinto		Ammattikorkeakoulututkinto	
	Psykologia	Sosiaalityö pääaineena	Amk-tutkintoon johtava nuorten koulutus	Amk-tutkintoon johtava aikuiskoulutus

2014	300	343	1 400	443
2015	327	327	1 481	485
2016	301	363	1 436	494
Yhteensä	928	1033	9 826	3 245

Erityistä erikoistumisvaihtoehtoa koulupsykologiaan ei tällä hetkellä perustutkintokoulutuksessa ole. Perustutkintokoulutuksessa kuitenkin annetaan kaikki valmiudet koulupsykologin työhön. Moni koulupsykologin työhön päätyvä on arvion mukaan (Psykonet 2018) tällä hetkellä vastavalmistunut. Koulupsykologin työhön valmistavia kursseja siis kuuluu perustutkintoon melko runsaasti. Kurssitarjonta vaihtelee yliopistoittain jonkin verran. Tutkintoa täydentäviä koulutuksia ovat ainakin lasten ja nuorten erikoispsykologin erikoistumiskoulutus (<http://www.psykonet.fi/Erikoispsykologikoulutus/lanu>), johon osallistujien joukossa on myös koulupsykologeja ja sellaisiksi aikovia. Lisäksi täydennyskoulutusta antaa mm. Jyväskylän yliopistoon kytköksissä oleva Niilo Mäki Instituutti (<http://koulutus.nmi.fi/>), jonka koulutukset on tarkoitettu ”lasten ja nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille mm. lukemisen, matematiikan, itsesäätelyn, tarkkaavuuden, toiminnanohjauksen ja motoriikan oppimisvaikeuksiin liittyen”.

LIITE 3: UUSI TILANNE JA SEN MUKANAAN TUOMAT MUUTOKSET JA YHDYSPINNAT

Maakunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun on suunniteltu siirtyvän kunnilta ja kuntayhtymiltä maakunnille. Sosiaali- ja terveydenhuollon muuttuva palvelukokonaisuus sekä kuntien opetustoimen palveluiden ja toimintojen yhteensovittaminen vaatii hallinnon eri tasojen ja viranomaisten keskinäistä yhteistyötä ja uusia toimintamalleja. Hallituksen esityksessä (HE 15/2017 vp) esitetään, että järjestämisvastuu koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta siirtyy maakuntiin ja kunnille jää vastuu psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhollosta. Opiskeluhoitopalveluiden käytännön järjestäminen maakunnan ja kunnan kesken niin, että osa samaan kokonaisuuteen kuuluvista palveluista järjestetään eri tahojen toimesta, edellyttää uutta moniammatillista yhteistyökäytäntöjen kehittämistä kunnan ja maakunnan välillä. On tärkeää, että kunnat ja tulevat maakunnat kehittävät alueellisia toimintatapoja sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetustoimen palveluiden yhteistyön kehittämiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on sivistysvaliokunnalle toukokuussa 2017 osoittamassaan muistiossa esittänyt, että maakunnalle säädettäisiin lakisääteinen velvollisuus yhteistyössä kunnan ja opetuksen järjestäjän kanssa huolehtia siitä, että opiskeluhollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Sosiaali- ja terveysministeriö on sivistysvaliokunnalle toukokuussa 2017 osoittamassaan muistiossa todennut, että opiskeluhoitolaain 3 §:n sisältämät velvoitteet yhteisöllisestä ja yksilökohtaisesta opiskeluhollosta, jonka pääpaino on ehkäisevässä työssä, velvoittavat opiskeluhollosta järjestäjiä myös jatkossa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto siirtyy kunnista tai kuntayhtymistä 18 maakunnan järjestettäväksi. Kuntien (N=311 vuonna 2017) opetus- tai sivistystoimi järjestää jatkossa psykologi- ja kuraattoripalvelut. Sosiaali- ja terveystoimessa olleet psykologit ja kuraattorit siirtyvät opetus- tai sivistystoimeen. Monet pienet kunnat saavat kokonaan uusia tehtäviä, kun niiden muodostamat sote-kuntayhtymät, jotka ovat järjestäneet pikkukunnille kuraattorin ja psykologin palvelut, purkautuvat maakuntien syntyessä. Uusien tehtävien toteuttaminen voi muodostua pienille kunnille haasteelliseksi. (Yli puolet Suomen kunnista on pieniä alle 6000 asukkaan kuntia).

Sosiaali- ja terveysministeriön edellä mainitussa muistiossa todetaan, että opiskeluhoitolaain mukaan jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava vastaavan kuraattorin (l. sosiaalityöntekijän) palveluja, joudutaan ratkaisemaan, miten näihin, yleensä pieniin, kuntiin palkataan sosiaalityöntekijöitä vastaaviksi

kuraattoreiksi. Ne kuntien sosiaalityöntekijät, jotka tällä hetkellä hoitavat muun ohella myös vastaavan kuraattorin tehtäviä, siirtyvät maakuntien palvelukseen. Ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät sekä kunnat järjestävät jatkossa opiskelijoille ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden psykologi- ja kuraattoripalvelut. Maakunta ja kunta opiskeluhuoltopalvelujen järjestäjätahoina synnyttävät rajapinnan opiskeluhuoltopalvelujen sisälle. Laadukkaiden opiskeluhuollon palveluiden takaaminen vaatii vahvaa hallinnonalarajat ylittävää yhteistyötä.

Edellä mainitun muistion mukaan uudessa tilanteessa psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat erillisiä ja rinnakkaisia palveluita, joiden yhteistyöstä on sovittava erikseen jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja kuraattori- ja psykologitoiminnan välinen rajapinta, yhteistyökäytänteet ja työnjako on neuvoteltava jokaisessa kunnassa ja jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa erikseen. Lisäksi on neuvoteltava yhteistyökäytännöt sote-palvelujen esim. erikoissairaanhoidon, lastensuojelun ja sosiaalityön kanssa. Jatkossa psykologi- ja kuraattoripalvelujen ohjaus, ammatillinen johto ja kehittämistyö ovat kuntien (N=311) vastuulla. Suurten kuntien mahdollisuudet yhtenäistää kuraattorin ja psykologin palveluja, huolehtia ammatillisesta johdosta sekä järjestää koulutusta ja työnohjausta ovat pieniä kuntia paremmat. Keskeistä on huolehtia siitä, että myös pienten kuntien psykologi- ja kuraattoripalvelut saadaan toimivaksi osaksi lasten ja nuorten maakunnallisia palveluja ja hoitoketjuja. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kehittämistyö toteutetaan maakunnittain. Psykologit ovat jatkossakin terveydenhuollon ja kuraattorit sosiaalialan ammattihenkilöitä (L terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994), 5§; L sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015), 7-8 §; oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), 7 §; sosiaalihuoltolaki (1301/2014), 3 ja 14 §:t). Opiskeluhuoltolain sekä henkilötieto- ja julkisuuslain lisäksi psykologeja ja kuraattoreita sitovat terveyden- ja sosiaalihuollon potilas/asiakas- ja asiakirjalait. Toiminnassa syntyviä asiakastietoja on aina käsiteltävä sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännön edellyttämien tavoin (Kuntainfo 13a/2015).

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa sivistysvaliokunnalle maaliskuussa 2018 laatimassaan muistiossa, että hallituksen kärkihankkeiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ohjaavat yhdessä Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE), jonka tavoitteena on luoda lapselle ja nuorelle edellytyksiä tulevaisuuden oppimiselle ja hyvinvoinnille. Muutosohjelman toteuttamiseen vuosille 2016–2018 on varattu 40 miljoonaa euroa. Muutosohjelmassa yhteen sovitaan sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen palveluja lasten ja nuorten oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseksi ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Muutoksella vahvistetaan peruspalveluja ja siirretään painopistettä ehkäiseviin sekä varhaisen tuen palveluihin. Lasten, nuorten ja perheiden osallistumista lisätään sekä vanhemmuuden tukea vahvistetaan. Muutosta tehdään koko valtakunnan tasolla yhteistyössä myös järjestöjen ja seurakuntien kanssa.

Lape- muutostyössä otetaan huomioon maakunta- ja sote- uudistuksien tuoma muuttuva toimintaympäristö. Sote -uudistuksen myötä yhteistyö rakentuu uudella tavalla, kun sivistystoimen palvelut jäävät kuntaan ja sote- palvelut siirtyvät maakunnan järjestämisvastuulle vuonna 2020. Lasten ja nuorten arki rakentuu jatkossakin sivistystoimen palveluiden ympärille, joten lasten ja nuorten tarvitsema tuki on järjestettävä helposti saataville ja oikea-aikaisesti varhaiskasvatukseen, kouluihin ja oppilaitoksiin. Neljä yhdyspintaselvitystyön selvityshenkilöä puheenjohtajanaan Opetushallituksen pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen luovutti 7.2.18 ehdotuksensa, joilla lapsi- ja perhelähtöisyys palveluissa varmistetaan uudistuvassa toimintaympäristössä. Selvityshenkilöt ovat mm. ehdottaneet yhteisen tahtotilan linjaamista kansallisella lapsi- ja perhestrategialla.

Edellä mainitun muistion mukaisesti Lape - muutostyössä tehdään yhteistyötä ylittäen varhaiskasvatuksen, kodin, koulun, harrastusten ja sote- palvelujen rajat vahvistamalla yhteisöllisyyttä ja lasten ja nuorten osallisuutta, tukemalla tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä kaverisuhteita, edistämällä hyvinvointia tukevaa

vapaa-ajan toimintaa ja mahdollisuuksia tasapuoliseen harrastamiseen, kehittämällä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja lapsi- ja nuorilähtöisesti sekä kehittämällä yhteistyökäytänteitä vastaamaan paljon tukea tarvitsevien tarpeisiin. Kiusaamisen ehkäisyn ja koulurauhan työryhmä on selvittänyt kiusaamisen vastaisia toimintamalleja, harrastustakuu – työryhmä on esittänyt keinoja, jotka mahdollistavat jokaiselle lapselle ja nuorelle mieleisen harrastuksen, taiteen ja kulttuurin harrastustunteja järjestetään peruskoululaisille heidän omien toiveidensa mukaisesti ja Liikkuva koulu – toimintamalli on laajentunut varhaiskasvatukseen ja toiselle asteelle. Opiskeluhoitoryhmän työskentelyä mallinnetaan valtakunnallisesti ja opiskeluhoitopalvelujen lapsi- ja nuorilähtöiseen toimintatapaan laaditaan ohjeistus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä on tehnyt ehdotuksia myös vaativan erityisen tuen osalta esi- ja perusopetuksessa.

